

rendszerbeállításának kifinomult eszközzé is válhat. Warhol célja, hogy emlékeztessen minket arra, miként használjuk jeleinket, és hogy megmutassa, művészi értelemben más reprezentációs technikák is hatékonyak lehetnek, vagyis nincs egyetlen adekvát leképezés. A könyv az unalomba fulladás biznisz-művészetére: „Időm végén, amikor meghalok, nem akarok maradékot hagyni. És nem akarok maradék lenni.”

KOLLÁR JÓZSEF

(Fordította Halász Péter; Konkrét Könyvek, Budapest, 2004, 256 oldal, 2280 Ft)

ALBERT EINSTEIN

Válogatott írásai

Amennyiben nem döntenek meg holnapután Albert Einstein zseniális elméletét, a világ működését illetően legalábbis, továbbra is marad egy fogódzónk: a fény sebessége – függetlenül forrása irányától és sebességétől – állandó. Ez már csak azért is megnyugtató, mert így soha nem ér előbb a kereszteződésbe a járművünk vagy a magunk képe, mint mi magunk. Ha tudniillik a fény sebességéhez hozzáadódna a miénk, az esetben kicsit korábban tűnnénk föl a kanyarban (300 ezer kilométer másodpercenként, mi meg, mond-

juk, kanyarodunk óránként harminccal). Azelőtt tehát, mielőtt még valóban odaérnénk. Ez pedig nem kevés bonyodalmat okozna, és bizonyosan nem csak a közlekedésben.

A világ civilizáltnak mondott részeiben valószínűleg csak kevesen nem ismerik a 20. század – s vélhetőleg eddigi minden idők – legismertebb képletét: $E = mc^2$. Azaz az energia tömegé, a tömeg energiává alakulhat. Einstein képlete szerint minden anyagban rejtett, ámde hatalmas energia (E) található, mely az anyag tömegének (m) és a fénysebesség (c) négyzetének szorzata.

Ez persze bonyolultnak tűnhet. Einstein sikere, ismertsége azonban abban is rejlik, hogy úgy forradalmasította az Arisztotelész, Kepler, Newton utáni fizikát, hogy azt mindenki számára érthetővé tudta tenni. (Még akkor is, ha ő maga gyakran állította: elméletét talán ha tucatnyian értik a világon.) Szellemes és jól ismert példája volt a Nagy Relatívának (ezt a nevet hopi indiánoktól kapta), hogy órának tűnhet egy perc a forró kályhán, míg percnél egy parkban töltött kellemes óra.

Az Albert Einstein válogatott írásait tartalmazó könyv a lehető legjobb órában és percben jelent meg. A kiadó fölkészült, s a könyv munkatársai remek munkát végeztek. Az időzítés pedig természetesen volt. A mű a speciális relativitáselmélet századik, s a tudós halálának ötvenedik évfordulóján jelent meg.

(Nem tudom, ismeretes-e, lejegyzem hát, hogy Einstein és legnagyobb hatású elméletének tiszteletére 2005-öt a Fizika Évének nyilvánították.)

„Nem vagyok különösebben tehetséges, csak szenvedélyesen kíváncsi” – írta életrajzírójának, Carl Seelignek. Szimbolikus mondat. Frappánsan összegzi Einstein szemléletét. Azét a tudóst, aki Nobel-díjként – amit nem a relativitáselméletért, hanem a fény kvantumszerű természetének felfedezéséért, illetve érdemdús matematikai és fizikai kutatásaiért kapott – is képes belátni: tévedett. Történt mindez akkor, amikor Hubble kimutatta, hogy a világegyetem tágul. Ez pedig nem illeszkedett Einstein addigi fölfogásába. Vallásos tudósként ugyanis nem volt hajlandó elfogadni, hogy Isten nem „kész” világegyetemet teremtett. A tényeket azonban – bármennyire nem tetszettek neki – úgy tisztelte, hogy 1930-ban egy kozmológiai dolgozatában belátta, hibázott. Einstein ekkor már kilenc éve volt birtokosa a fizikai Nobelnek, s az egész világ ismerte nevét, eredményeit. Annál is inkább, mert egy olyanféle elmélet, amelyben az idő gyorsul és lassul, a tér pedig meggörbül, mindenkit magával ragadott. Teóriája – máig tapinthatóan – komoly filozófiai jelentőséggel is bír. Einstein magatartása pedig

– lásd a fenti példát – példamutató volt az épp a második nagy háború poklaiba robogó világban.

Olyan időkben maradt ő ember, amikor kevesek. Népszerűségét, az emberek szimpátiáját még öregkorában is „viselte”. S bár sokszor már nehezebbre esett, akár grimaszolt is azokon a fotókon, melyekre turisták kérték föl. Albert Einstein sokkal több volt, mint tudós. Följegyzéseinek, írásainak ez a kitűnő válogatása nagyon sokat elmond minderről. Istenbe vetett hitéről, elméletéről, humánusról, embertársainak és a tényeknek föltétlen tiszteletéről. Mindazon tulajdonságairól, melyek nemcsak a gondolkodók, de az emberiség legnagyobbjai közé emelték.

DUKAY NAGY ÁDÁM

(Szerkesztette Székely László, fordította Gerner József, Nagy Imre, Szécsi Ferenc, Typotex Könyvkiadó, Budapest, 2005, 442 oldal, 2150 Ft)

Kantéros, lüderc, rekegő

Hárompataki csángó hiedelemmondák

Nálunk minden népi hiedelemgyűjteménynek Ipolyi Arnold előszőr 1854-ben kiadott munkája, a *Ma-*

